

Handläggare:
Emily Tjäder
Telefon: 08-508 28 741

Till
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2022-04-26, p. 7

Underlag för budget 2023 med inriktning 2024 och 2025 för Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Förslag till beslut

1. Godkänna underlag för budget 2023 med inriktning 2024-2025
2. Justera beslutet omedelbart

Anna Hadenius
Förvaltningschef

Mikael Nyberg
Avdelningschef

Samverkan

Samverkan med arbetstagarorganisationerna har skett den 9 mars 2022. Arbetstagarorganisationerna förklarar att de inte har något att erinra mot förslaget underlag.

Bilagor

1. Blankett MHN 2023-2025
2. Särskild skrivelse från SACO till vilken Vision ansluter sig.

Innehållsförteckning

1 Kommunfullmäktiges inriktningsmål	3
1.1 En modern storstad med möjligheter och valfrihet för alla	3
1.2 En hållbart växande och dynamisk storstad med hög tillväxt	5
1.3 En ekonomiskt hållbar och innovativ storstad för framtiden	7
2 Nämndens verksamhetsområde	9
2.1 Tillsyn.....	9
2.2 Miljöövervakning samt projekt- och programverksamhet	12
2.3 Kommunikation.....	19
2.4 Strategiska personalfrågor	21
3 Sammanfattande ekonomisk analys	21
3.1 Drift	24
3.2 Investeringar	25
3.3 Verksamhetsprojekt (Driftprojekt)	25
4 Lokalförsörjningsplan	25
4.1 Sammanfattning.....	25
4.2 Planeringsförutsättningar.....	25
4.3 Bedömd hyreskostnadsutveckling.....	25
4.4 Samverkan	26
4.5 Kommunal verksamhet - annan än pedagogisk verksamhet	26
4.5.1 Nuläge 31 januari 2022	26
4.5.2 Lokalbehov för annan kommunal verksamhet	26
4.5.3 Planerade lokalförändringar för år 2023-2030 (första planeringsperioden)	26
4.5.4 Planerade lokalförändringar för åren 2031-2040 (andra planeringsperioden)	26
4.6 Pedagogisk verksamhet	26
4.7 Övrig information.....	26
4.7.1 Lokaler vars hyresavtal är uppsägningsbara inom tre år	26
4.7.2 Särskild redovisning av vissa lokalprojekt	27

1 Kommunfullmäktiges inriktningsmål

Miljö- och hälsoskyddsnämndens underlag för budget 2023 med inriktning 2024-2025 används som ett underlag för framtagandet av stadens budget för 2023. Enligt kommunallagen ska stadens budget innehålla en plan för ekonomin för de kommande tre åren. Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska i underlaget redovisa en övergripande och sammanfattande analys av verksamheten under de kommande åren. Underlaget beskriver trender, utvecklingstendenser, eventuella strukturella eller demografiska förändringar samt effekterna av dessa med eventuella åtgärdsförslag. Vidare ska lokalförsörjning, kompetensförsörjning samt omstrukturerings- och investeringsbehov beaktas.

Förutses ökade nettokostnader ska förslag till åtgärder eller prioriteringar beskrivas, så att de beslutade budgetramarna kan hållas. Begäran om medel eller andra framställningar ska dock inte göras i underlaget.

I avsnitten 1.1 – 1.3 nedan ges utifrån kommunfullmäktiges inriktningsmål en sammanfattande analys av verksamhetens utveckling de kommande åren inklusive hur de strategiska satsningar nämnden gör kan bidra till kommunfullmäktiges mål under treårsperioden. I de därpå följande avsnitten presenteras en mer detaljerad analys av nämndens verksamhetsområden samt ekonomiska förutsättningar.

1.1 En modern storstad med möjligheter och valfrihet för alla

Miljö- och hälsoskyddsnämndens verksamhet bidrar till målet inom en rad olika områden, där den riktade bostadstillsynen med fokus på socioekonomiskt utsatta områden samt arbetet med gemensamma tillsynsinsatser i brottsförebyggande syfte samt för att öka tryggheten i staden utgör två av de tydligaste exemplen. Riktad bostadstillsyn i socioekonomiskt utsatta områden kommer fortsatt vara prioriterat i tillsynen eftersom underhållet är konstaterat eftersatt i flera av hyreshusen i dessa områden, vilket leder till risker i inomhusmiljön som kan påverka de boendes hälsa. Inströmningen av klagomål på störningar i bostäder har fortsatt öka de senaste åren, vilket är resurskrävande. Fortsatt arbete med effektivisering av hanteringen av inflödet samt i handläggningen pågår därför för att motverka en fortsatt ökning av ärendebalansen. Tillsyn av skolor och förskolor i syfte att säkerställa lokaler med fullgod ventilation och en god ljudmiljö kommer också vara fortsatt prioriterat, för att säkerställa att alla barn i staden vistas i lokaler som inte innebär en hälsorisk. Förvaltningen behöver fortsatt vara delaktig i planeringen av skol- och förskolelokaler, så att inte brister i den fysiska miljön planeras och byggs in. Detta gäller även arbetet med att fasa ut skadliga kemikalier i skol- och förskolelokaler.

För att utveckla kunskapen om stockholmarnas exponering för farliga ämnen i vardagen behövs nya verktyg för hälsorelaterad miljögiftsövervakning. Eftersom det saknas standardiserade metoder behövs en samverkan med akademien. Staden har ett samverkansavtal med Stockholms universitet och kontakter finns genom kemikaliecentrums vetenskapliga råd och flera olika projekt, som kan utgöra grund för en vidareutvecklad samverkan på området. För att långsiktigt bedöma och följa stockholmarnas exponering för kemiska ämnen behöver

också ett program för hälsorelaterad miljögiftsövervakning utvecklas och implementeras. Detta arbete påbörjas under 2022 och kommer att fortsätta därefter.

Det omfattande digitaliseringsarbete som förvaltningen nu bedriver bidrar också till ökad målpåfyllelse avseende kommunfullmäktiges ovanstående inriktningsmål. Genom digitaliseringen kan förvaltningen tillgängliggöra information och erbjuda tjänster som anpassats till målgruppernas behov och som skapar valfrihet. Tjänster och verktyg som e-tjänster, applikationer, öppna data och digitala utbildningar/seminarier är exempel på sådana insatser. Vidare är det prioriterat att fortsatt utveckla kommunikationsarbetet, för att på ett än bättre sätt tillgängliggöra information från förvaltningen

Strategiska satsningar under programperioden;

- Fortsatt arbete med att motverka fusk och organiserad brottslighet genom att utveckla tillsynen och kontrollen, samverka med andra myndigheter som Polisen, Skatteverket och Tillståndsmyndigheten. Detta bidrar till ökad trygghet och bättre förutsättningar för seriösa företag att bedriva verksamhet.
- Handläggning av klagomål på störningar i bostäder och fortsatt utveckling av arbetet för att kunna möta en ökad inströmning av klagomål med förbättrad inomhusmiljö i bostäder som mål.
- Fortsatt arbete med riktad bostadstillsyn utifrån bedömt tillsynsbehov, särskilt socioekonomiskt utsatta områden. Syftet är att säkerställa en sund inomhusmiljö även i områden där människor av olika anledningar inte anmäler störningar, eller inte känner till vilka rättigheter de har med avseende på att deras bostäder ska uppfylla vissa grundläggande krav för att säkerställa en god inomhusmiljö.
- Tillsyn på skolor och förskolor med särskilt fokus på buller och ventilation under ytterligare några år. Tillsynen är viktig för att säkerställa att alla barn har en sund inomhusmiljö i de lokaler de vistas i hela dagarna.
- Fortsatt arbete i planskedet för att förebygga problem i skolor och förskolor (förorenad mark, materialval och utsatthet för buller och luftföroreningar). Utvecklad samverkan med stadsbyggnadskontoret gällande bygglov för skolor och förskolor. Syftet är att planera för att alla barn i staden har en så bra och likvärdig skolmiljö som möjligt utifrån förutsättningarna.
- Utveckla en långsiktig övervakning av människors (framförallt barns och andra känsliga grupper) exponering för farliga ämnen genom en långsiktig samverkan med forskningsinstitutioner kring framtagande av verktyg för att kvantifiera och följa människors exponering för farliga ämnen över tid.
- Utveckling av metoder/kunskaper inom användartester, tjänstedesign och pedagogik för att bättre kunna förmedla relevant data och information. Skapar ökad möjlighet för information på mottagares villkor.

1.2 En hållbart växande och dynamisk storstad med hög tillväxt

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har en viktig roll i arbetet med att bygga Stockholm som en hållbart växande stad. Genom förtätningen av staden blir frågor kring exempelvis trafikbuller, luftkvalitet, tillgången till grönområden för rekreation och natur samt en god inom- och utomhusmiljö allt mer komplexa. Nämnden bidrar med kompetens dels genom deltagande i planprocesser, dels genom att ansvara för eller delta i arbetet med att ta fram underlagsmaterial, strategier och handlingsplaner.

Stockholms stad ska vara fossilfri och klimatpositiv om mindre än 20 år, och staden har som mål att trafiken i innerstaden ska vara utsläppsfri redan 2030. Staden ska visa vägen och vara en fossilfri organisation år 2030. Staden strävar även efter att bli en av Europas första klimatneutrala städer år 2030, och miljöförvaltningen har bistått stadsledningskontoret i arbetet med Klimatkontrakt 2030. För att nå målen kommer insatserna behöva stärkas, inte minst avseende trafik, mobilitet, plast i avfall och resurshushållning med ökat fokus på cirkularitet. Vidare ställer taxonomin (som är ett viktigt verktyg för att nå EU:s klimatmål och målsättningarna inom EU:s gröna tillväxtstrategi och syftar till att hjälpa investerare att identifiera och jämföra miljömässigt hållbara investeringar genom ett gemensamt klassificeringssystem) ytterligare krav på att staden ska redovisa och arbeta med indirekta utsläpp, d.v.s. de som uppstår genom konsumtion av varor och tjänster. Här behöver miljöförvaltningen stärka sin kunskap om dessa frågor.

Vägtrafiken står för hälften av de kvarvarande växthusgasutsläppen och har inte minskat nämnvärt under en längre period. Styrmedel som följer av taxonomin, och ett ökat fokus på smartare resor och mobilitetstjänster, får ökad betydelse. Elektrifieringen av transportsektorn pågår och staden behöver underlätta för etablering av laddinfrastruktur, investera i laddutrustning på parkeringsplatser och i stadens egna fastigheter samt hjälpa till med att hantera effektstyrning/effektillgång. Regional samordning och erfarenhetsutbyte är viktigt, särskilt inom transportsektorn.

Staden har också beslutat om handlingsplaner för bl.a. cirkulärt byggande och hållbar plastanvändning. Fossila plaster är det sista kvarvarande fossila bränslet i fjärrvärmens och behöver minska kraftigt. Implementering av handlingsplanerna kommer att vara mycket viktigt för att minska stadens framtida klimatavtryck och möjlighet att vara fortsatt ledande bland städernas klimatarbete.

Ökad samordning och samverkan behövs vidare inom vattenarbetet. I dagsläget bedrivs vattenförvaltningsarbetet separat från arbetet med klimatanpassning och skyfallsåtgärder vilket inte kommer att vara ändamålsenligt när planeringen av åtgärder övergår i åtgärds-genomförande. Ett sätt att förbättra samordningen skulle kunna vara att sammanföra kvantitets- och kvalitetsfrågorna rörande vatten under ett gemensamt mål vid framtagandet av det nya miljöprogrammet som ska gälla från 2024 samt att bereda väg för ett utökat samarbete mellan de funktioner i staden som leder och samordnar vattenförvaltnings- och skyfallsfrågorna samt arbetet med klimatanpassning. Förvaltningen är utpekad som genomförandeansvarig aktör i många av de aktiviteter som föreslås i handlingsplan för klimatanpassning 2022-2025 och det finns ett behov av att stärka resurserna på förvaltningen samt ett behov av att förtydliga ansvarsfördelningen för genomförandet av aktiviteterna inte minst i den del som

rör värmebölja. I samband med framtagandet av ett nytt miljöprogram och som en följd av att en ny vattencykel inletts inom vattenförvaltningen behöver också handlingsplanen för god vattenstatus från 2015 aktualitetsprövas.

En förutsättning för nya detaljplaner eller för tillstånd för olika infrastrukturutbyggnader är att staden kan visa hur god status ska kunna uppnås i varje vattenförekomst. Eftersom platsbrist råder behöver staden arbeta för att utveckla och testa innovativa lösningar, detta gäller inte minst för hantering av dagvatten på den allmänna platsmarken där även förvaltningen kan komma att behöva öka resurserna för dagvattentillsynen. Skyfallsåtgärder och åtgärder för bättre vattenkvalitet behöver bli en naturlig del av stadsbyggnadsprocessen. Den långsiktiga finansieringen av vattenåtgärder behöver också säkerställas inom staden, bland annat för ett ökat genomförande av sjörestaureringsåtgärder.

Avseende tillsynen kommer den fastställda nationella strategin för miljöbalktillsynen liksom förvaltningens tillsynsbehovsutredning att vara vägledande de kommande åren. Den nationella strategin fokuserar bl.a. på avfall, förorenade områden, miljöfarlig verksamhet samt naturtillsyn och inom hälsoskyddsområdet prioriteras bl.a. inomhusmiljö i bostäder samt inomhusmiljö och egenkontroll i förskola och i skola. Mer information om detta återfinns under avsnittet *2.1 Tillsyn*.

Generellt kan nämnas att det fortsatt finns ett stort behov av ökad tillsyn inom avfallsområdet. Området är komplext och omfattande med en misstänkt utbredd fuskproblematik. Den satsning på skärpt tillsyn inom området som påbörjas 2022 behöver fortsätta under flera år till.

Aktiviteter kopplade till stadens näringslivspolicy kommer även under kommande år att ha hög prioritet. Inom ramen för arbetet med *Rätt väg in* sker en fortsatt utveckling för att underlätta för företag som avser att starta verksamhet. Nämnden har erhållit höga resultat (runt 70) i de NKI-mätningar (nöjd kundindex) som genomförs och arbetet med att förbättra och utveckla servicen fortgår. På digitaliseringsområdet utvecklas såväl befintliga, som nya, e-tjänster. Det gäller dels sådana tjänster som riktar sig till företagen, men också digitala verktyg för kontroll och tillsyn.

För att kunna erbjuda goda förutsättningar och rättvisa villkor utvecklas de brottsbekämpande och förebyggande samarbetena ytterligare med berörda myndigheter. Inom tillsynsverksamheten fortsätter samverkan med tillståndsenheten och polisen, t.ex. inom ramen för arbetet med krogkontroller. Bekämpande av matfusk och annan brottslighet, tex avfallsfusk utgör en central del av det trygghetsskapande arbetet.

Strategiska satsningar under programperioden;

- Utökade resurser behöver avsättas för att möta den växande efterfrågan av miljöförvaltningens kompetens och deltagande i stadsplaneringen.
- Framtagande av nytt miljöprogram och ny klimathandlingsplan med tillhörande klimatbudget.
- Ökad elektrifiering av transportsektorn, fokus på etablering av laddinfrastruktur och åtgärder som underlättar laddning av eldrivna fordon. Utökad regional samordning.

- Stärka arbetet med mobilitetsfrågor och åtgärder som stimulerar delningsekonomi inom trafikområdet.
- Ökad samverkan med stadens byggande verksamheter och byggbranschen i stort för att identifiera en rimlig kravnivå för klimatpåverkan från byggprocessen vid nyproduktion inför Boverkets kommande krav på utsläppsnivå 2027.
- Ökade krav på förvaltningens stöd till andra förvaltningar och bolag väntas genom EU:s åtgärds paket ”Fit for 55” (energieffektiviseringsdirektivet) som i sin tur ställer ökade krav på offentlig sektor med 1,7 % energieffektivisering per år och att 3% av offentliga byggnader ska renoveras till nyproduktionsstandard (nearly-zero-energy buildings).
- Ökad samverkan rörande klimatanpassning, skyfallshantering och vattenkvalitet samt förstärkning av arbetet med handlingsplan för klimatanpassning 2022-2025.
- Utvecklad tillsyn inom dagvatten.
- Öka miljöövervakningsinsatserna i tid och rum avseende kemisk status i stadens vattenförekomster i kombination med utökad källspårning av prioriterade ämnen, t.ex. PFAS.
- Stärkt miljöövervakning av biologisk mångfald i syfte att skapa bättre underlag för åtgärdsarbetet enligt handlingsplan för biologisk mångfald.
- Fortsatt arbete med en tillsynsplan som har sin utgångspunkt i förvaltningens behovsutredning och den nationella tillsynsstrategin för miljöbalken.
- Fortsatt förstärkt tillsyn inom avfallsområdet (kopplat till bl.a. matavfallsobligatoriet, bostadsnära avfallsinsamling samt motverkande av avfallsfusk m.m.). Bidrar till hållbarhet och resurseffektivitet.
- Fortsatt utveckling av e-tjänster, bl.a. för registrering av livsmedelsverksamhet samt köldmedierapportering, i syfte att förbättra servicen och effektiviteten.

1.3 En ekonomiskt hållbar och innovativ storstad för framtiden

Miljöförvaltningen eftersträvar en långsiktigt hög produktivitet med god kostnadseffektivitet och en fortsatt hög självfinansieringsgrad. Förvaltningen ska upprätthålla fortsatt hög ambitionsnivå för att möjliggöra verksamhetsutveckling med stöd av digitalisering under programperioden. Förvaltningen har säkerställt framdrift och driv av innovationsaktiviteter genom implementering av portföljstyrning så resurser kan balanseras och prioriteras på ett än bättre sätt för att frigöra utrymme för fler utvecklingsprojekt där innovativa och kostnadseffektiva lösningar främjas. En utvecklingschef kommer leda arbetet i samarbete med portföljansvarig och portföljcontroller. Under programperioden kommer även genomförd kompetenskartläggning utgöra underlag för att ytterligare utveckla organisationen, utveckla kompetens, och utveckla processer så att verksamheten stärks på digitaliseringsområdet.

Utvecklade processer med stöd av digitalisering år 2022 ska sprida insikter och lösningar för andra verksamhetsprocesser under 2023-2025. Arbetet kommer ske systematisk med stöd av en färdplan som sträcker sig fram till år 2024 och en årligen fastställd utvecklingsplan för digitalisering och innovation. Arbetet ska resultera i förenklade, innovativa och effektiva arbetssätt, bättre tillgänglighet och i förlängningen ökad miljönytta. Tre pilotprojekt kopplade till tillsynen har också påbörjats; digitala inspektioner, köldmedierapportering och texttolkning med stöd av AI. En implementering av digitala lösningar inom dessa områden förväntas kunna förkorta handläggningstiderna (och därmed i viss mån också minska tillsynsavgifterna), ge en än mer enhetlig tillsyn samt frigöra resurser till annan tillsyn.

Möjligheterna att använda upphandling och inköp för att nå olika typer av hållbarhetsmål understryks i flera av stadens styrdokument, liksom i utvärderingar och utredningar på nationell nivå. Staden köper in varor och tjänster för över 40 miljarder kronor per år och har ett ansvar för att ställa relevanta miljökrav vid upphandling, och flera budgetuppdrag från kommunfullmäktige pekar också på att staden har som ambition att arbeta mer med hållbara inköp. De ökade ambitioner som uttrycks i budget och i miljöprogrammet med tillhörande styrdokument innebär att arbetet behöver utvecklas. Miljöförvaltningen har expertkompetens inom en rad områden som redan nyttjas men som bör nyttjas ännu mer.

De funktioner som ger stöd med miljökrav i upphandling är specialiserade på olika miljöfrågor, exempelvis kemikalier, transporter och energi, vilket gör att de upphandlande enheterna många gånger behöver kontakta flera olika stödfunktioner för att få hjälp med hållbarhetskraven i sina upphandlingar. För de upphandlande enheter som inte har egen hållbarhetskompetens att tillgå finns en risk att viktiga hållbarhetsfrågor inte inkluderas på ett bra sätt. För att få bättre effektutväxling av det stöd miljöförvaltningen erbjuder behöver frågan om samordning hanteras.

Serviceämnden fick i budget för 2022 i uppdrag att etablera egen hållbarhetskompetens för att hantera hållbarhet i de upphandlingar som man utför inom ramen för serviceförvaltningens uppdrag. Serviceförvaltningens hållbarhetsfunktion kommer dock inte att samordna övriga upphandlande enheters hållbarhetsarbete. Men även övriga upphandlande enheter behöver ha tillgång till sådan egen miljökompetens för att kunna integrera hållbarhet i sina upphandlingar. Frågan om samordning inrymmer också delfrågor som skulle tjäna på att hanteras samlat i staden istället för uppdelat på förvaltningar och bolag – exempelvis angående utveckling av arbetssätt, innovation och marknadssdialog.

Ett sätt att utveckla arbetet med hållbara inköp skulle kunna vara att det skapas en samordnande central funktion för arbete med detta, som kan koordinera de upphandlande enheterna med specialiststödet på miljöförvaltningen, driva utvecklingsarbete m.m. Att hållbarhetsfrågan innefattar fler dimensioner än de som hanteras av miljöförvaltningen (exempelvis sociala, arbetsrättsliga m.m.) gör frågan ännu mer komplex, och skulle innebära att en sådan funktion inte skulle rymmas inom miljöförvaltningens nuvarande uppdrag

Under 2022 utreds också ett införande av ett centrum för cirkularitet i staden. Om ett centrum införs i staden blir det en viktig funktion för att utveckla stadens verksamheter mot en mer cirkulär ekonomisk tillväxt. En mer cirkulär ekonomi bör på sikt även medföra ekonomiska

fördelar, med minskade kostnader för inköp.

Strategiska satsningar under programperioden;

- Intensifiera arbetet med digitalisering och AI utifrån fastställda vägledande principer för att höja kvaliteten, öka användartillgänglighet, öka den interna effektiviteten och som ger tydlig nytta för stockholmarna i framtiden.
- Arbeta med långsiktig kompetensförsörjning inom digitaliseringsområdet och kontinuerligt utveckla och sprida insikter och lösningar till andra verksamhetsprocesser.
- Arbeta med utveckling av tillsynsprocesserna, särskilt med avseende på vilka processer som kan göras digitala för att effektivisera tillsynsarbetet.
- Stärka organisationen inom staden för att inkludera hållbarhetsfrågor i upphandling, inköp och avtalsuppföljning och för att föra dialog med leverantörer om långsiktig utveckling för att öka hållbarheten.
- Staden har genom förvaltningen lagt upp strukturer för ökad cirkularitet genom handlingsplanerna för cirkulärt byggande och hållbar plastanvändning. Arbetet mot ökad cirkularitet behöver fortsätta och utvecklas i staden med stöd av förvaltningens kompetens. På sikt kan arbetet även ge ekonomiska fördelar för staden med minskade inköp av produkter. Om ett centrum för cirkularitet inrättas i staden kommer sannolikt resurser att behöva tillsättas för detta.

2 Nämndens verksamhetsområde

2.1 Tillsyn

Tillsyn enligt miljöbalken

Den nationella strategin för miljöbalkstillsynen 2022-2024 är nu beslutad, och innehåller preciseringar för tillsynen inom sex tillsynsområden. Fokusområdena är avfall, förorenade områden, hälsoskydd, miljöfarlig verksamhet, naturtillsyn och vattenverksamhet.

Förvaltningens tillsyn av dagvatten behöver utvecklas och utökas för att leva upp till ambitionerna i den nationella tillsynstrategin, i stadens handlingsplan för god vattenstatus och de lokala åtgärdsprogrammen för stadens vattenförekomster. I dagsläget bedrivs dagvattentillsyn främst av vägtrafikdagvatten. I förvaltningens behovsutredning för tillsyn föreslås en rad nya tillsynsinsatser för att öka möjligheterna att nå miljömålen om god vattenkvalitet.

Nya naturreservat och biotopskyddsområden utreds och om dessa beslutas innebär detta ett utökat tillsynsbehov.

Antalet riskklassade MIFO-objekt (metodik för inventering av förorenade områden framtagna av Naturvårdsverket) inom staden är stort, cirka 3700 områden. Tillkommer gör även andra

förorenade områden som inte är riskklassade, t.ex. förorenade fyllnadsmassor. Förvaltningens pågående arbete med exploateringskontoret för framtagande av en prioriteringslista över förorenade områden som inte är föremål för exploatering är i linje med riktlinjerna i den nationella tillsynsstrategin. Det behövs dock utökade resurser för att kunna bedriva en mer aktiv och uppföljande tillsyn i samband med granskningen av inkomna anmälningsärenden och även för de undersökningar som behöver utföras för att kunna öka takten i tillsynen av förorenade områden.

Förvaltningen ser vidare ett fortsatt stort behov av tillsyn avseende inomhusmiljö, såväl avseende skolor och förskolor som bostäder. Det beror bl.a. på en fortsatt hög exploateringstakt i staden med byggande av bostäder, skolor och förskolor med en förtätning av staden med ökade störningar som följd. Förvaltningen ser också att den höga exploaterings takten innebär att det byggs in brister i byggnaderna, som innebär risker i inomhusmiljön. Förvaltningen ser särskilt ett ökat behov i socioekonomiskt utsatta områden.

Även avfallstillsynen behöver fortsatt prioriteras. För en hållbar stad behöver såväl återvinning som återanvändning öka samt fusk med avfall motverkas. Nedskräpning är fortfarande ett stort problem som måste angripas brett. Förvaltningen bedömer att avfallstillsynen inom området fortsatt behöver prioriteras och skärpas under de kommande åren.

Slutligen ser förvaltningen ett behov att driftsätta utvecklade processer med stöd av digitalisering som skapar effektivare interna processer och som anpassas till målgruppernas behov och ger ökad kvalitet. Digitaliseringsprojekt som planeras inom tillsynen under 2022 i form av köldmediedeklarationer, digitala inspektioner samt texttolkning med stöd av AI kan sprida insikter och lösningar till andra verksamhetsprocesser inom tillsynen under 2023-2025. Vidare bedöms detta arbete kunna frigöra resurser för småskaliga tillsynsområden som är angelägna att arbeta med sett till miljö- och hälsonyttan, t.ex. butiker som saluför kosmetiska produkter, som inte sällan innehåller otillåtna ämnen, eller på annat sätt saluförs i strid med gällande lagstiftning.

Kontroll enligt livsmedelslagstiftningen

Finansieringen av livsmedelskontrollen förändras och under 2022 införs efterhandsdebitering för kontroll av livsmedelsanläggningar. En ny riskklassningsmodell kommer att tillämpas från 2024 vilket innebär att ett omfattande arbete med att klassa om samtliga livsmedelsanläggningar kommer pågå under 2023. En förändring som kommer att ske är att kontroll kommer att flyttas från detaljistledet till tidigare led, vilket innebär att exempelvis tillverkare och grossister kommer att erhålla mer kontroll och således högre avgifter.

Under 2021 utökades kontrollen av företag som säljer material som är i kontakt med livsmedel, så kallade ”food contact materials” (FCM). Kontrollen har tidigare saknats i Sverige och omfattningen av det nya uppdraget är fortfarande oklar. Förvaltningen deltar i ett pilotprojekt som drivs av Livsmedelsverket i syfte att utveckla kontrollen och att inventera de anläggningar som ska kontrolleras.

Tillsynens ekonomi

Årsarbetare inom miljöbalks- och livsmedelstillsynen

	VB 2020	VP 2021	VB 2021	VP 2022	Plan 2023	Plan 2024	Plan 2025
Miljöbalkstillsyn	64,4	69,1	72,4	76,0	75,7	75,7	75,7
Livsmedel	46,6	44,0	52,7	45,0	45,0	45,0	45,0
Summa	111,0	113,1	125,1*	121,0	120,7	120,7	120,7

*Inklusive trängseltillsyn

Antal årsarbetare inom tillsynen beräknas vara, i princip, oförändrat år 2023-2025. Planering och omfördelning av resurser mellan tillsynsområden görs enligt behovsutredningen och med beaktande av den nationella tillsynsstrategin.

Självfinansieringsgrad

	VP 2021	VB 2021*	VP 2022	Plan 2023-2025
Miljöbalkstillsyn (MB)				
<i>Självfin.grad Hälsoskydd</i>	66%	68%	65%	65%
<i>Självfin.grad Plan och Miljö</i>	68%	61%	66%	66%
Självfin.grad MB	67%	66%	66%	66%
Livsmedelskontroll				
<i>Självfin.grad Livsmedelskontroll</i>	79%	114%	77%	77%
MHN tillsyn	72%	87%	70%	70%

* Inklusive trängseltillsyn

Förvaltningen gör en djupgående analys av tillsynens taxa, tidsbegreppet och tidredovisningen, och har genom detta en god tillämpning av självkostnadsprincipen inom såväl miljöbalkens område som livsmedelskontrollen. För förvaltningen som helhet har självfinansieringsgraden inklusive OH ökat från 44 % 2006 till 87 % i utfall för 2021. Det extraordinära utfallet 2021 beror på trängseltillsyn och statliga ersättningen kopplad till densamma. I verksamhetsplan 2022 och plan för åren 2023-2025 räknas med en självfinansieringsgrad på 70 %.

I den årligt återkommande jämförelsen mellan miljöförvaltningar i Stockholms län framgår att Stockholms miljöförvaltning har en hög självkostnadsfinansiering både vad gäller miljöbalken och kontrollen enligt livsmedelslagstiftningen. Eftersom tillsynsområden har olika självfinansieringsgrad är det viktigt att förvaltningen utför tillsynen där behovet finns och gör mest miljönytta och inte prioriteras enligt självfinansieringsgraden. Behovet i tillsynen styr därför självfinansieringsgraden till viss del. Behovet av tillsyn förändras stadigt men förvaltningen bedömer att totala tillsynens omfattning kommer att ligga på ungefär samma nivå.

Förvaltningens kostnader för lokaler har ökat i och med ombyggnationen av Tekniska nämndhuset. Miljöförvaltningens andel av de totala kostnaderna för evakuering och ombyggnation av evakueringslokaler innebar ett tillägg på bashyran med 3,2 mnkr per år under perioden 2019-2022. En tredjedel av denna kostnad (cirka 1,2 mnkr per år) kunde finansieras via taxan. I april 2022 flyttar förvaltningen till nyrenoverade lokaler i Tekniska nämndhuset. Från år 2024 när ombyggnationen av Tekniska nämndhuset blir klar kommer hyran att öka med ytterligare 1,5 mnkr per år. Även denna hyresökning kan delvis finansieras genom tillsynens taxor (cirka 0,5 mnkr). Ökning av lokalkostnader påverkar förvaltningens självfinansieringsgrad eftersom inte all tillsyn är debiterbar. Förvaltningen strävar efter att bibehålla en hög självfinansieringsgrad trots att kostnaderna för ej debiterbar tillsyn ökar i samma takt pga. hyreshöjningen.

2.2 Miljöövervakning samt projekt- och programverksamhet

Energi- och klimatarbete inklusive övervakning av klimatförändringar

EU:s förslag till åtgärds paket ”Fit for 55” (energieffektiviseringsdirektivet) ställer krav på energieffektiviseringstakt, 1,7 procent per år jämfört med nuvarande cirka 1 procent per år samt att 3 procent av offentliga byggnader ska renoveras till nyproduktionsstandard (nearly-zero-energy buildings). Ökat behov av stöd från Energicentrum förväntas från stadens bolag.

Bostadsrätter utgör cirka hälften av flerfamiljsbostadshusen i Stockholm och kunskapen om möjliga energieffektiviseringsåtgärder och installation av solenergilösningar hos bostadsrättsföreningar är generellt låg. Energi- och klimatrådgivningens stöd kommer därför att vara fortsatt viktigt.

Staden behöver minska både de direkta växthusgasutsläppen från energianvändning och de indirekta utsläppen för att nå målen i miljöprogram och klimathandlingsplan. Två prioriterade områden framöver är vägtrafik och klimatpåverkan från byggprocessen. Ett tredje område är resurseffektivitet som beskrivs under egen rubrik.

Byggnader: I januari 2022 infördes lagkrav på klimatdeklaration av nyproducerade byggnader där byggprocessen och byggnadsmaterialets klimatpåverkan ska redovisas. Boverket utreder en nationell kravnivå på maximal klimatpåverkan från byggprocessen där stadens bolag kan dra nytta av den metodik som miljöförvaltningen, tillsammans med stadens byggande bolag och exploateringskontoret, utvecklat. Stadens byggande bolag och miljöförvaltningen, med tillsatta resurser, bör få i uppdrag att tillsammans med branschen utveckla ett frivilligt gränsvärde innan lagkrav införs 2027. 2023 torde vara en rimlig målsättning för framtagande av kravnivå i samverkan med branschen.

Vägtrafik: Vägtrafiken står för närmare 50 procent av växthusgasutsläppen i Stockholm. Klimathandlingsplanen har identifierat elektrifiering, biodrivmedel och transporteffektivitet som de tre områden som måste samverka för att klara Parisavtalet till 2030 och målet om ett klimatpositivt Stockholm år 2040.

Under år 2021 var 43 procent av nybilsanskaffningen laddbara bilar. Flera bedömare uppskattar att antalet laddbara personbilar kommer vara över 50 procent av den totala

fordonsflottan år 2030 och kommer att utföra upp emot 90 procent av trafikarbetet. Det ställer stora krav på stadens och miljöförvaltningens arbete med laddinfrastruktur och effekt.

Biodrivmedlen kan få stor betydelse för att klara övergången till fossilfria transporter för tunga lastbilar och entreprenadmaskiner. Här har staden en viktig roll som användare av tjänster där lastbilstransporter och entreprenadmaskiner ingår och behöver ställa krav på fossilfrihet vid upphandling. Skattesubventioner och andra incitament för biodrivmedel ifrågasätts av EU-kommissionen och gör förhållandena osäkra för transportbranschen. Här har staden en viktig roll att påtala för regeringen och EU att biodrivmedel har stor betydelse för att klara klimatutmaningen, behålla drivmedelsproduktion inom EU av säkerhetsskäl, ge öppna landskap, biologisk mångfald och arbetstillfällen.

Transporteffektivitet och mobilitetsåtgärder är också viktiga för att klara stadens mål. Elektrifieringen hinner inte ensamt uppfylla målen och biodrivmedlen kommer inte räcka till. Staden behöver intensifiera arbetet med smartare resor och mobilitetstjänster.

För mer om vägtrafikens klimatpåverkan, se rubrik *Miljöbilsarbete samt transportsektorns miljöpåverkan*.

Miljöfrågor i fysisk planering

Stadens ambitioner om att bygga 140 000 bostäder till 2030 innebär ett högt tempo för att få fram detaljplaner och program. Efterfrågan av miljöförvaltningens kompetens och deltagande i stadsplaneringen har ökat under de senaste åren och förvaltningen bedömer att den kommer öka ytterligare under kommande år. Miljöförvaltningens deltagande är viktigt för att relevanta miljöfrågor ska fångas upp och hanteras i rätt skede, så att processerna blir effektiva samtidigt som fördröjande och kostnadsdrivande utredningar kan undvikas. Dessutom föreslås detaljplaner på allt mer komplexa platser där många miljö- och hälsofrågor är aktuella. Förvaltningen ser också en kommande efterfrågan på deltagande i det strategiska arbetet inom stadsplanering. Förvaltningen har idag inte resurser som möter efterfrågan.

I december 2021 antog kommunfullmäktige stadens handlingsplan för klimatanpassning. Av handlingsplanen framgår att miljö- och hälsoskyddsnämnden ska delta i genomförandet av majoriteten av handlingsplanens aktiviteter, antingen som ansvarig eller som samarbetspart. Diskussioner pågår inom staden om hur detta arbete ska organiseras och resurssättas. Förvaltningens resurser för detta arbete är idag begränsade och kan sannolikt inte möta upp mot de behov som finns för expertstöd och samverkan för att förverkliga intentionerna i handlingsplanen. Klimatanpassningsarbetet kan rätt utfört generera flera nyttor för staden, där exempelvis en grön klimatanpassningsåtgärd kan bidra till såväl rekreativvärden, välbefinnande, biologisk mångfald, vattenfördröjning, vattenrening och värmereglering. Här har miljöförvaltningen kompetens inom såväl utredningsarbete som miljöfrågor i stadsplanering, och kan förutom sakkompetens bidra med en helhetssyn.

Vattenarbete

Arbetet med vattenförvaltning i staden ska bland annat bidra till att mål 6 och 14 i Agenda 2030 om hav och marina resurser kan uppnås, och framförallt till att EU:s miljökvalitetsnormer för vatten kan följas. I detta arbete har förvaltningen arbetat med framtagande av lokala åtgärdsprogram (LÅP) samt verkat för ett ökat genomförande av åtgärder i samverkan med övriga berörda tekniska förvaltningar, stadsdelsförvaltningarna, Stockholm Vatten och Avfall AB (SVOA) samt Stockholms hamnar.

Förvaltningen ansvarar främst för de åtgärder i LÅP som är kopplade till tillsyn samt fortsatta utredningar för att förbättra underlaget för det fysiska åtgärdsprogrammet. Dessa satsningar handlar främst om att fortsätta förbättra kunskapsunderlaget rörande källor till miljögifter. Dessa åtgärder bekostas dels genom ram (ordinarie miljögiftsövervakning) och dels genom ansökningar via den centrala medelsreserven (åtgärdsutredningar). Inom kommande år planerar förvaltningen att tillsammans med exploateringskontoret samt Stockholm Vatten och Avfall AB genomföra en fällning i Drevviken (vilket planeras för redan 2022). Förvaltningen planerar att under kommande år färdigställa påbörjade lokala åtgärdsprogram samt senast under 2025 starta framtagandet av underlag för lokala åtgärdsprogram i Görväln och Fiskarfjärden i samverkan med övriga berörda kommuner. Utöver detta behöver arbetet med att källspårning i syfte att utreda de huvudsakliga källorna till påverkan stärkas. Det finns ett behov av att öka förmågan till att initiera och driva externfinansierade projekt samt att testa och utvärdera innovativa lösningar för rening och fördröjning i staden.

De åtgärder i de lokala åtgärdsprogrammen som utgörs av investeringar ansvarar främst SVOA, trafikkontoret samt stadsdelsförvaltningarna för. SVOA har tagit fram långsiktig planering för sitt åtgärdsarbete via det så kallade STÅL-projektet.

För att miljöövervakningen av miljögifter och ekologiska kvalitetsfaktorer ska kunna fortsätta utgöra grund för klassificering av status, uppföljning av genomförda åtgärder samt ge underlag för stadens planarbete behöver insatserna öka både tidsmässigt och rumsligt. Förvaltningen behöver också utöka insatserna för källspårning av prioriterade ämnen så som PFAS.

Arbete med biologisk mångfald, natur och ekosystemtjänster

EU:s nya strategi för biologisk mångfald, mål 15 i Agenda 2030 och mål 5 i stadens miljöprogram ligger till grund för Stockholms arbete med biologisk mångfald. Kommunfullmäktige har fattat beslut om en handlingsplan för biologisk mångfald och miljöförvaltningen har fått i uppdrag att samordna arbetet med handlingsplanen. Arbetet med att ta fram stadsdelsvisa åtgärdsprogram för biologisk mångfald, som syftar till att förverkliga intentionerna i handlingsplanen genom att precisera fysiska åtgärder, är påbörjat. Arbetet sker i bred samverkan och förankras i samordningsgruppen för Grönare Stockholm. Förvaltningen har också tagit fram en guide för hur privata aktörer kan arbeta med att stärka den biologiska mångfalden och ett webbaserat utbildningsmaterial om ekologisk skötsel. Dessa underlag och den samverkan som har etablerats skapar förutsättningar för ett stärkt arbete med biologisk mångfald i stadens olika processer. En viktig del av arbetet enligt handlingsplanen är att övervaka hur den biologiska mångfalden i staden utvecklas över tid. Övervakningen på

landskaps-, habitat- och artnivå sker idag i liten skala och skulle behöva breddas och utökas för att kunna ligga till grund för prioriteringar och uppföljning av åtgärder. Miljöövervakningen är också avgörande för att skapa data till uppföljningen av miljöprogrammet.

I en stad som expanderar är ekologisk kompensation ett viktigt verktyg för att kunna värna och bibehålla de ekologiska funktioner som finns i grönstrukturen. Stadens arbete med ekologisk kompensation bedrivs idag huvudsakligen inom ramen för enskilda exploateringsprojekt och det saknas ett sammanhållet arbete med ekologisk kompensation på strategisk nivå där ny metodik så som ”habitat banking” kombinerat med innovativa finansieringsmodeller för kompensation tas tillvara och utvecklas.

Staden behöver även fortsätta arbeta med att minska det ekologiska fotavtrycket genom att ställa krav i upphandling och inköp som gynnar den biologiska mångfalden i och utanför staden.

Resurseffektivitet

Plast i avfall och resurshushållning med ökad cirkularitet blir allt mer viktigt för stadens fortsatta klimatarbete. Här behöver klimatarbetet utvecklas och kunskapen inom staden stärkas för att nå miljöprogrammets och klimathandlingsplanens mål.

Staden har beslutat om handlingsplaner för cirkulärt byggande och hållbar plastanvändning. Fossila plaster är det sista kvarvarande fossila bränslet i fjärrvärmens och behöver minska kraftigt. Implementering av handlingsplanerna kommer att vara mycket viktigt för att minska stadens framtida klimatavtryck och möjlighet att vara fortsatt ledande bland städernas klimatarbete.

Under 2022 kommer miljöförvaltningen i samverkan med stadsledningskontoret, arbetsmarknadsförvaltningen och Stockholm Vatten och Avfall AB att utreda förutsättningarna för etablering av ett centrum för cirkularitet inom staden. Denna funktion skulle kunna ansvara för att skapa en helhetsbild av stadens arbete med resurseffektivitet; samordning, utveckling, erfarenhetsutbyte, initiering av projekt, samt utgöra kunskapsstöd för stadens verksamheter. Den exakta funktionen av ett eventuellt centrum ingår i utredningen. En etablering av ett centrum för arbete med cirkularitet/cirkulär ekonomi kan bidra till utvecklingen av Stockholm som en fortsatt ledande stad inom klimatområdet.

Målet om ett resurssmart Stockholm bidrar särskilt till de globala målen *Hållbara städer och samhällen* och *Hållbar konsumtion och produktion*. Bland de nationella miljökvalitetsmålen bidrar det i första hand till målen *Begränsad klimatpåverkan* och *God bebyggd miljö*.

Kemikaliearbete

Stadens kemikaliearbete inklusive arbetet med att minska spridningen av mikroplast är direkt kopplat till miljöprogrammets mål *Ett giftfritt Stockholm*. Det har också kopplingar till det nationella miljökvalitetsmålet *Giftfri miljö* och till flera av de globala hållbarhetsmålen, t.ex. *Hållbar konsumtion och produktion* och *Hälsa och välbefinnande*. Planperioderna för Stockholms stads kemikalieplan respektive handlingsplan för minskad spridning av

mikroplast löper ut 2023 respektive 2024. I samband med att ett nytt miljöprogram tas fram bör även dessa förnyas.

I och med att frågan om hållbara inköp betonas mer i staden generellt har en större efterfrågan på kemikalierelaterat stöd i inköpsprocessen, medverkan i upphandlingar, avtalsförvaltning och i kategoriorganisation noterats. Efterfrågan förväntas öka ytterligare i takt med att inköpspolicyen med sin tydliga betoning på hållbarhetskrav implementeras.

Från avtalsförvaltarna framförs önskemål om att kunna använda kemiska analyser för uppföljning av avtal och för att utföra marknadsanalyser. Idag görs det i mycket begränsad omfattning, dels inom ramen för inköpscentralen Addas (tidigare SKL Kommentus) projekt Kemkollen, dels för särskilt utvalda och misstänkt problematiska material som används i bygg och anläggning, exempelvis gummigranulat. Sådana analyser av varor och material står också omnämnda som åtgärder som ska göras inom området miljögiftsövervakning i kemikalieplanen för att identifiera källor och exponeringsvägar. En annan åtgärd är att fortsätta utveckla miljögiftsövervakningen i inomhusmiljön inriktad på barn och andra särskilt känsliga grupper. Arbetet med att utveckla detta område startar under 2022 och kommer att fortsätta under kommande år.

I arbetet med kemikaliesmart förskola och i tillsynen på förskolor har det noterats att lokalvården i verksamheterna ibland brister. Det finns ett behov av att driva på för en mer kvalitetssäkrad och miljöanpassad städning. Kategoriteamet för lokalvård, miljöförvaltningen och stadsdelarna skulle tillsammans kunna identifiera och sprida kunskap om hur man kvalitetssäkrar lokalvården i verksamheterna.

Tillsynen inom kemikalieområdet omfattar i övrigt ett stort antal verksamheter inom olika branscher. Många av tillsynsobjekten som kan ingå i tillsynen finns inte i förvaltningens register. Detta gäller framförallt detaljhandeln där kemiska produkter kan ingå i sortimentet och där tillsynen även kan gälla olika varor som säljs. För att utveckla tillsynen behöver tillsynen systematiseras, där identifierade tillsynsobjekt som behöver en återkommande tillsyn finns registrerade och tillsyn över övriga tillsynsobjekt utförs genom stickprov branschvis. Med dessa åtgärder kan omfattningen på tillsynen öka och således också finansieringen av densamma. Utvecklingsinsatserna inryms inom befintlig ram, dock finns i nuläget inte resurser för utökade inköp och laboratorieanalyser kopplade till varutillsynen.

Övervakning av luftkvalitet

Efterfrågan av förvaltningens expertkompetens har varit hög de senaste åren och väntas inte avta under de kommande åren. Östra Sveriges luftvårdsförbund genomför en ny upphandling under år 2023 för åren 2024-2028. Förvaltningen har goda förhoppningar om att få fortsatt ansvar för driften av förbundets regionala luftövervakningssystem 2024-2028.

De kommande årens verksamhetsutveckling fokuserar främst på att utveckla smarta digitala verktyg. För att förbättra och effektivisera modellberäkningar och prognoser av luftföroreningshalter testas AI-maskininlärning i samarbete med KTH. För att nå ut med information om luftkvaliteten på ett innovativt sätt till medborgarna deltar förvaltningen i ett

forskningsprojekt tillsammans med KTH och Vetenskap och Allmänhet. Resultat av projekten väntas under 2024-2025.

Det pågår en revidering av luftkvalitetsdirektivet (2008/50/EG) av Europeiska revisionsrätten. Syftet är att anpassa gränsvärdena till WHO:s nya riktvärden som presenterades under år 2021. EU-kommissionen tittar på olika ambitionsnivåer för gräns- och målvärden som ska uppnås till år 2030 och år 2050. Sannolikt kan ett reviderat luftkvalitetsdirektiv antas av EU tidigast under 2023 och därefter dröjer det cirka två år innan direktivet är genomfört i svensk lagstiftning. Det skulle sannolikt innebära att strängare miljökvalitetsnormer än idag kan komma att införas under perioden 2025–2027.

Möjligen har åtgärder till följd av pandemin bestående effekter på arbetsliv och resvanor till följd av ökad valfrihet. Detta kan ge en långsiktigt positiv effekt på luftkvaliteten i staden, men det är ännu för tidigt för att kunna utvärdera en sådan eventuell effekt.

Miljöbilsarbete samt transportsektorns miljöpåverkan

Trafiken står för närmare 50 procent av växthusgasutsläppen i Stockholm. Trafiken med tunga och lätta lastbilar ökar.

Miljöförvaltningens expertkompetens avseende fordon, drivmedel och elbilsladdning efterfrågas alltmer internt inom staden men även externt. Samarbete med övriga kommunerna i länet är mycket angeläget och behöver intensifieras, för att påskynda övergången till fossilfrihet. Ett ökat samarbete underlättar på sikt både upphandling och uppföljning och att fler kommuner ställer samma krav vid upphandling underlättar också för leverantörerna.

För att nå målet om utsläppsfri trafik i innerstaden, och för att minska utsläppen från vägtrafiken generellt, behöver miljöförvaltningen fungera som expert och ge råd och stöd när egenägda parkeringsplatser utrustas med laddning. Totalt har staden cirka 50 000 parkeringsplatser på egenägd kvartersmark. Förvaltningen har en stor kompetens inom området och kan samordna stöd och erfarenhetsutbyte internt men även externt till andra fastighetsägare, bostadsrättsföreningar, kranskommuner osv. Utvecklingen mot fler eldrivna tunga lastbilar förväntas ta fart. Här behövs underlag och kunskap om var eldrivna tunga lastbilar bäst ska ladda (depå, drivmedelsstation, terminalområden, lastbilsrastplatser med mera) och hur staden kan medverka för att underlätta. Samarbete inom Elektrifieringspakten pågår. Även kunskap om arbetsmaskiner med eldrift och hur dessa ska förses med laddning behöver stärkas.

Hemsidan www.miljofordon.se som ger information om alla nya miljöfordon på svenska marknaden (personbilar, lätta lastbilar, tunga lastbilar och lastcyklar) behöver utvecklas och finnas kvar. Sidan hade över 300 000 unika besökare under år 2020 (efter detta har det inte varit möjligt att få fram den typen av statistik). Hemsidan www.bytblänsle.se ger råd om tankning av biodrivmedel i befintliga bilar. Båda hemsidorna har extern finansiering till stora delar t.o.m. år 2022.

Miljöförvaltningen behöver även stärka arbetet med transporteffektivitet och mobilitetsfrågor. Demonstration och test av nya mobilitetstjänster är viktigt och förvaltningen behöver arbeta mer aktivt för att stimulera delningsekonomi genom bilpooler, cykelpooler och annat.

Nya tillämpningar av AI och geofencing finns genom införandet av 5G-nätet, här skulle miljöförvaltningen i samarbete med trafikkontoret kunna genomföra olika demonstrationer, tester och utvärderingar.

Internationellt, nationellt och regionalt samarbete inklusive projektarbete

Miljöförvaltningen deltar i flera regionala, nationella och internationella samarbeten. Dessa nätverk är viktiga fora för att inhämta praktiska erfarenheter från andra städers miljö- och klimatarbete samt för att kunna påverka strategiska EU-dokument. Förvaltningen är aktiv i Eurocities miljöforum och därtill underliggande arbetsgrupper, och förvaltningen har ett delat ordförandeskap i arbetsgruppen Climate Change and Energy Efficiency. Staden är också medlem i POLIS som är ett nätverk för städer inom ramen för trafik och mobilitet. Trafikkontoret ingår i POLIS styrgrupp vilket är värdefullt även för miljöförvaltningen.

Förvaltningen deltar i ett antal internationella och nationella projekt och samarbeten, inte sällan med medverkan från akademien. Miljöförvaltningen behöver fortsatt aktivt söka samarbete med universitet och högskolor, både nationellt och internationellt, i syfte att ta del av den senaste forskningen, utveckla nätverk, driva innovation samt öka användningen och förståelsen av AI och maskininlärning. Förvaltningen leder och medverkar i en rad olika utvecklings- och demonstrationsprojekt inom nämndens verksamhetsområden. Den här typen av externfinansierade projekt stärker stadens förmåga att uppnå målen inom hållbarhet. Förmågan att skapa utrymme för att delta i eller initiera och driva externfinansierade projekt i syfte att testa nya arbetssätt och lära av varandra behöver dock generellt sett stärkas i staden, bland annat genom att säkerställa att det finns resurser för projekt- och processledningsstöd, juridik samt ekonomihantering.

Förvaltningen har bistått stadsledningskontoret i arbete med Klimatkontrakt 2030 och ansökan till europeiska initiativet Climate-Neutral and Smart Cities Mission. Om ansökan beviljas kommer efterfrågan på miljöförvaltningens klimatexpertis sannolikt öka.

Förvaltningen samverkar också aktivt i olika forskningsprojekt som syftar till att öka kunskapen om luftföroreningars hälsoeffekter. Förvaltningen beräknar människors exponering av olika luftföroreningar i dessa forskningsprojekt. Samarbetet sker främst med Karolinska institutet, Sahlgrenska sjukhuset och Stockholms universitet. Tillsammans med Naturvårdsverket deltar förvaltningen också i arbetsgruppen FAIRMODE vars syfte är att samordna modellarbetet i Europa. Med modellarbete avses i detta sammanhang spridningsmodeller för att beräkna luftföroreningshalter. Gruppen är ett permanent forum för modellutvecklare och modellanvändare i Europa, och har bildats på initiativ av EU-kommissionen.

Som tidigare nämnts sköter förvaltningen också det regionala luftövervakningssystemet för Östra Sveriges Luftvårdsförbund och samarbetar med sex län och 60 kommuner.

Innovation, digitalisering och effektiva arbetssätt

Förvaltningen ska upprätthålla fortsatt hög ambitionsnivå för att möjliggöra verksamhetsutveckling med stöd av digitalisering under programperioden. Förvaltningen säkerställer

framdrift och driv av innovationsaktiviteter genom implementering av portföljstyrning så resurser än bättre kan balanseras och prioriteras så att utrymme frigörs för fler utvecklingsprojekt där innovativa och kostnadseffektiva lösningar främjas. Under programperioden kommer även genomförd kompetenskartläggning utgöra underlag för att utveckla organisationen, utveckla kompetens, och utveckla processer så att verksamheten stärks på digitaliseringsområdet. Förvaltningen avser driva ett systematiskt och långsiktigt digitaliseringsarbete med fokus på att göra märkbar skillnad för stockholmarna, uppnå effektiviseringar och högre kvalitet.

Under 2022 är ambitionen att driftsätta två utvecklade processer med stöd av digitalisering; köldmediedeklarationer och digitala inspektioner. Syftet är att uppnå högre kvalitet och resurseffektivitet, som i sin tur skapar utrymme i handläggningen till ytterligare värdeskapande och kvalificerade frågor. Utöver detta så påbörjas en pilot för texttolkning med stöd av AI under 2022.

Utvecklade processer med stöd av digitalisering år 2022 ska sprida insikter och lösningar till andra verksamhetsprocesser under 2023-2025. Arbetet kommer ske systematiskt med stöd av en färdplan som sträcker sig fram till år 2024 och en årligen fastställd utvecklingsplan för digitalisering och innovation.

2.3 Kommunikation

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har i stadens budget för 2022 i uppdrag att *i samverkan med kommunstyrelsen, trafikkontoret och Stockholm Vatten och Avfall AB samordna nämnder och bolagsstyrelser för en tydlig och strategisk stadsövergripande kommunikation i miljö- och klimatfrågor*. Uppdraget startade 2021 och har utvecklats till en central del av miljöförvaltningens kommunikationsarbete. Genom uppdraget skapas synergieffekter inom stora delar av berörda förvaltningars kommunikationsarbete utifrån mottagarnas perspektiv. Insatser gäller såväl kommunikation riktad inom staden som till näringsliv och invånare. Exempel på insatser som ryms inom och tangerar uppdraget är den e-utbildning inom miljöprogrammet som framförallt riktar sig till stadens chefer, Klimatpakten med näringsliv i fokus och olika kommunikationsinsatser till invånare inom vattenområdet.

Ett ökat fokus på kommunikation för att underlätta implementering behöver ske. Kommunikationen ska fungera som ett viktigt smörjmedel när exempelvis implementering av handlingsplaner och andra styrande dokument sker. Insatserna kan vara dialog under framtagande, lanseringsaktiviteter efter beslut och lärande uppföljningar under genomförandefasen. Miljöförvaltningen behöver fortsatt lägga ökade resurser på framtagande och förvaltning av e-utbildningar samt kanaler till och dialog med stödfunktioner inom klimat- och miljö.

Kommunikationsmetoder i samband med tillsyn ska utvecklas. Stöd i form av utvecklad kommunikation kan ske såväl inför, under som efter tillsynsinsatser och behöver ske både på verksamhets- och aggregerad nivå.

Miljöförvaltningen har en, sedan länge, gedigen kunskap i kommunikationsmetoder till invånare inom arbetet med ”klimatsmarta stockholmare”. Detta arbete har nu breddats och

övergått till kommunikation med invånare inom hela miljöområdet. Metoder behöver fortsatt utvecklas för att skapa kontakt- och dialogtytor med stockholmarna – såväl fysiska som digitala.

Kontakterna med och stödet till media behöver fortsatt utvecklas. Journalister ska få ökade förutsättningar att rapportera inom miljöförvaltningens områden. Det ska ske genom fler proaktiva kontakter med såväl allmän- som branschmedia och systematiskt erbjudande om bakgrundsinformation.

Arbetet med miljöförvaltningens delar av stadens webbplats behöver fortsatt stärkas. ”Leva Hållbart”, ”Parker och natur” och ”Mitt boende” är centrala delar i klimat- och miljökommunikation som behöver utvecklas ytterligare; i syfte att underlätta för intressenterna att ta del av stadens insatser. Miljöförvaltningen har även egna webbsidor och sociala mediekonton. Dessa behöver utvärderas med inriktningen att det ska vara tydliga kommunikationskanaler för besökarna och resurseffektiva att underhålla.

Miljöbarometern ska fortsatt vara en central del i kommunikationen till verksamheter. Miljöbarometern ska vara den naturliga plattformen för information om miljötilståndet i staden, där relevanta kunskapsunderlag ska finnas tillgängliga, däribland miljöindikatorer, mål, åtgärdsredovisningar och rapporter. Hur innehåll presenteras behöver fortsatt utvecklas för att bidra till ökad förståelse och tillgänglighet. Genom integration med Miljödataportalen tillgängliggörs nu kartunderlag med åtgärdsförslag till stöd för andra förvaltningar i den fysiska planeringen, och förvaltningen ser också en ökad efterfrågan av kartunderlag.

Miljödataportalen

Den digitala utvecklingen ökar ständigt möjligheterna att dela data mellan förvaltningar, bolag, nationella myndigheter och externa aktörer. Genom Miljödataportalen bidrar miljöförvaltningen till denna digitala samverkan, dels genom att publicera egen data som öppen data, dels genom att visualisera andras data tillsammans med den egna. Målsättningen är att all data ska finnas tillgänglig som öppen data.

Efterfrågan på kartunderlag fortsätter att öka. Geodata som verktyg är avgörande för att effektivt kunna kommunicera underlag och åtgärdsförslag om hållbarhet och miljö till alla de funktioner i staden och externt som behöver ta del av miljödata.

Den fortsatta digitala utvecklingen kräver en lyhördhet gentemot användarens behov, öppenhet för nya tekniska lösningar och anpassningar efter nya standarder. Miljöförvaltningen har idag en ledande roll inom stadens arbete med öppen data.

Genomförande av projektet *Ännu Smartare Miljödata* som finansieras av Smart Stad kommer under det närmaste året att bidra till detta men för att fortsätta arbetet med utvecklingen behöver medel och resurser säkras långsiktigt.

Stadens arbete med geodatasamordning och tillgängliggörande av öppna data behöver förstärkas och staden behöver ha en tydligare och uppdaterad stadsövergripande strategi för hur verksamheterna ska utveckla och samordna sitt arbete med geodata.

2.4 Strategiska personalfrågor

Miljöförvaltningens specialistkompetens behöver fortsatt ligga i framkant för att förvaltningen ska kunna ge fullgott stöd till övriga staden. Kompetensutveckling för befintlig personal säkerställs genom individuella kompetensutvecklingsplaner och förvaltningen erbjuder också ett flertal interna utbildningar både för medarbetare och för chefer.

Förvaltningens utmaningar vad gäller det kritiska kompetensbehovet bedöms som hanterbara samtidigt som personalomsättningen ligger på en rimlig nivå. Antalet pensionsavgångar är de kommande åren relativt få. Förvaltningen arbetar också kontinuerligt med kompetensöverföring för att minska sårbarheten vid personalomsättning. En utmaning för förvaltningen är att kunna attrahera den specialistkompetens som behövs vid nyrekryteringar, där marknaden ofta erbjuder högre lönenivåer än vad förvaltningen kan erbjuda. Det är därför fortsatt viktigt att bevaka att förvaltningens relativa löneläge bibehålls på en rimlig nivå, inte minst gentemot kranskommunerna. Förvaltningen har också ett gott samarbete med lärosätena och handleder regelbundet studenter. Detta är också ett led i att säkra kompetensförsörjningen. Vidare bedriver förvaltningen bland annat ett aktivt friskvårdsarbete och arbetar kontinuerligt med att lyfta fram andra fördelar med ett arbete på miljöförvaltningen. Förvaltningen har exempelvis goda resultat i stadens medarbetarenkät och tämligen låga sjuktal.

Miljöförvaltningen ser inte heller några stora förändringar i det totala antalet anställda de närmaste åren. Viss nyrekrytering kan behövas för att säkerställa relevant kompetens inom digitalisering, innovation och utveckling för att kunna bibehålla en hög genomförandetakt i förvaltningens digitaliseringsarbete. Självklart kan omfattningen av de strategiska satsningarna under programperioden påverka nyanställningstakten ytterligare. Tabellen nedan visar utvecklingen av antalet anställda på förvaltningen sedan 2020 samt en bedömning av utvecklingen för 2022 och framåt.

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Tillsvidareanställda	245	262	263	264	265	265
Tidsbegränsat anställda	10	13	10	10	10	10
Summa	255	275	273	274	275	275

3 Sammanfattande ekonomisk analys

Nämnden har 2022 en nettobudget på 140,3 mnkr (exklusive ansökningar om budgetjusteringar). Fr.o.m. 2010 har det skett en viss ökning av nettobudgeten p.g.a. nya uppdrag från kommunfullmäktige, och verksamheter som tidigare var projektfinansierade har delvis inarbetats i nämndens budget (klimatarbete, Energicentrum, Kemikaliecentrum, vattenarbetet och arbete med miljöbilar).

Inom nämndens verksamhetsområden finns idag utvecklade och väletablerade verksamheter som arbetar effektivt och uppnå goda resultat. Detta har möjliggjorts inte minst genom satsningar som sedan permanentats i ordinarie verksamhet. Inom tillsynen har processerna effektiviserats och fokus på produktionen är tydligare idag. Samordning av tillsynsbesöken och bättre uppföljning av tillsynen har höjt tillsynens kvalitet och resulterat i ett mervärde för stockholmarna. Finansieringstillskott via centrala medelsreserven och externa projektmedel har erhållits. Andra områden där nämnden fått en tydligare roll är t.ex. deltagandet i den fysiska planeringen, inklusive grönstrukturfrågor, vilket bidrar till att mer kan utföras. Även avfallsfrågor har fått en högre prioritet, likväl som minskad plastanvändning och digitalisering av tillsynsprocesser. Arbetet kan också i högre grad utföras av egen personal vilket ger kontinuitet och en uppbyggnad av kompetens som stannar inom organisationen.

Nämndens nettobudget ska jämföras med de framtida finansieringsbehov som kan ses idag.

I kommunfullmäktiges budget för 2022 erhöles medel för nedanstående områden där finansieringen upphör efter 2023. Sammantaget medför detta alltså en budgetminskning med 8,0 mnkr efter 2022.

- Skärpt tillsyn av avfall -2,0 mnkr
- Förstärkt kemikaliearbete, specialiststöd inom upphandling och miljögiftövervakning barn och andra känsliga -0,5 mnkr
- Kommunikation, dagvattenhantering och minskad nedskräpning -1,0 mnkr
- Hållbar plastanvändning, miljö- och klimatmärkning inköpsystem -1,0 mnkr
- Markundersökning i Snösätra -0,5 mnkr
- Gröna väggar samt målpunkter i naturreservat -1,5 mnkr
- Klimatomställning, digitala tillsynsprocesser -1,5 mnkr

Förvaltningen konstaterar dock att flera av de ovannämnda satsningarna resulterar i aktiviteter som pågår flera år eller övergår i stadigvarande verksamhet varför det är viktigt med kontinuitet i finansieringen även på lång sikt. Av staden efterfrågade ambitionshöjningar som införlivas i ordinarie verksamhet medför i viss mån ökade kostnader som inte alltid kan täckas genom generell effektivisering. Det är också viktigt att påpeka att nämndens tillsynstaxa har diskonterat effektiviseringar inom tillsynsarbetet. Det innebär att rationaliseringar redan tagits hänsyn till i den del som finansieras av tillsynsintäkter.

Som framgår av avsnittet Tillsynens ekonomi ovan, kommer förvaltningens kostnader för lokaler att öka med 1,5 mnkr per år från 2024 efter att ombyggnationen av Tekniska nämndhuset blir klar. En tredjedel av denna kostnad (cirka 0,5 mnkr per år) kan finansieras via taxan och ökade tillsynsintäkter. Om- eller nedprioritering, vid sidan av ordinarie effektivisering, av verksamhetsområden behöver sannolikt ske för att täcka resterande del av hyreshöjningen. Både tillsynsrelaterad och ej tillsynsrelaterad verksamhet kan komma att beröras.

Ökning av lokalkostnaderna belastar även förvaltningens självfinansieringsgrad eftersom inte all tillsyn är debiterbar. Trots ökade lokalkostnader och införande av efterhandsdebitering inom livsmedelskontrollen, som kan påverka effektiviteten och kräva fortsatta omställnings-

och anpassningskostnader för förvaltningen, eftersträvar förvaltningen att bibehålla den höga självfinansieringsgraden.

Staden växer vilket kan medföra ökad efterfrågan på kontrollinsatser inom livsmedels- och hälsoskyddstillsynen, där det finns ett tydligare samband med befolkningsstorleken. Detta är svårt att prognosticera och har inte medräknats i tabellerna.

Flera externt finansierade projekt avslutas och nya ansökningar är inskickade och planerade. Förvaltningen ser att EU-projektmedel fortsatt kommer att vara viktigt del i finansiering av nämndens verksamhet.

Tabellen nedan visar intäkter och kostnader per avdelning utifrån idag kända framtida förutsättningar. Härutöver kan förändringar ske på både kostnads- och intäktssidan som är svårare att förutse och uppskatta och därför inte tas med.

mnkr	VP 2021	VB 2021	VP 2022	Plan 2023-2025*
<i>Intäkter</i>				
Plan och miljö	31,8	25,7	29,1	26,1
varav miljöbilsprojekten	5,8	3,5	5,9	2,9
Hälsoskydd	36,3	40,6	40,9	40,9
Livsmedelskontroll	46,1	73,4	48,0	48,0
Miljöanalys	0,7	1,2	5,8	1,8
SLB-analys	13,8	15,7	15,5	15,5
FC, Nämnd, Verksamhetsstöd, gemensamma kostnader, IT-projekt, MSL	1,4	2,3	1,5	1,5
Summa intäkter	130,2	158,9	140,8	133,8
<i>Kostnader</i>				
Plan och miljö	64,8	65,9	63,9	57,4
-varav miljöbilar	10,9	11,8	11,1	8,1
Hälsoskydd	45,2	46,9	49,2	48,2
Livsmedelskontroll	47,2	51,2	50,7	50,7
Miljöanalys	28,8	33,0	39,5	29,0
SLB-analys	21,8	21,7	22,8	22,8
FC, Nämnd, Kommunikation, Verksamhetsstöd, gemensamma kostnader, IT-projekt, MSL	52,8	60,3	60,0	58,0
Summa kostnader	260,5	279,0	286,1	266,1
Netto*	130,3	120,1	145,3	132,3

* Plan 2023-2025 inkluderar inte lönekostnadsökningar, hyreshöjning och eventuella taxehöjningar.

3.1 Drift

Nämnden ser idag ett antal faktorer som kan påverka de ekonomiska förutsättningarna men omfattningen är så osäker att belopp inte tas upp i beräkningen av plan 2023-2025:

- Som framgår av tabellen ovan kommer extra medel att upphöra fr.o.m. 2023 för flera verksamheter vilket påverkar nämnden eftersom dessa är fleråriga verksamheter.
- Det finns en ökad efterfrågan på förvaltningens deltagande i bostadsplaneringen när projekten har blivit alltmer komplexa. Miljöförvaltningens deltagande är viktigt för att relevanta miljöfrågor ska fångas upp och hanteras i rätt skede, så att processerna blir effektiva samtidigt som fördröjande och kostnadsdrivande utredningar kan undvikas. Förvaltningen ser också att den höga exploateringsstakten innebär en risk att det byggs in brister i byggnaderna, som innebär risker i inomhusmiljön och som medför att behov av tillsyn avseende inomhusmiljö ökar.
- Det förväntas en ökad efterfrågan på nämndens kompetens inom klimat- och energiområdet som följd av stadens höga klimatambitioner tillika ny lagstiftning gällande klimatdeklarationer av alla nyproducerade byggnader.
- Förvaltningen fortsätter arbeta enligt den tillsynsplan som har sin utgångspunkt i förvaltningens behovsutredning och den nationella tillsynsstrategin för miljöbalken. Inom livsmedelskontrollen kommer en ny riskklassningsmodell att tillämpas från 2024 vilket innebär att samtliga livsmedelsanläggningar kommer att klassas om under 2023.
- Staden växer, får fler invånare och nya verksamheter tillkommer. Det resulterar i ökat behov av tillsyn, med medföljande ökade personalkostnader. Med ett taxesytem med hög grad av självfinansiering bör ökade intäkter balansera ökade utgifter, men ju fler verksamheter desto fler oförutsägbara händelser, t.ex. livsmedelsburna utbrott, fusk och obefogade klagomål, som inte kan debiteras.
- Det finns fortsatt behov av ökad tillsyn inom avfallsområdet. Området är komplext och omfattande med en misstänkt utbredd fuskproblematik. Den satsning på skärpt tillsyn inom området som påbörjas 2022 behöver fortsätta under flera år till.
- Digital utveckling är en viktig och högt prioriterad fråga på förvaltningen. Fortsatt digitalisering kräver både ekonomiska och personella resurser. Men minst lika viktigt som utvecklingsarbetet av digitala tjänster är, är att det också finns ekonomiska medel för den kontinuerliga driften av dessa. En långsiktig budget för drift och tekniskt underhåll av nya digitala lösningar bör säkras.
- Inom projekt- och programverksamheten sker också förändringar som kan få ekonomisk betydelse. Det finns projekt som avslutas under 2022 och de kommande åren. Nämnden har skickat in ansökningar för flera nya projekt. Några projekt antas komma att förlängas. Förvaltningen kommer också att implementera portföljstyrning så resurser kan balanseras och prioriteras på ett än bättre sätt.

3.2 Investeringar

Utbyte av gamla mätinstrument behöver fortsatt hållas på en hög nivå. Även inköp av enklare mätinstrument för att öka flexibiliteten vid mätningar som orsakas av oförutsedda händelser såsom bränder. Förvaltningen anser att det är möjligt att byta ut och köpa nya instrument inom nuvarande budget. Utbytestakten av äldre instrument anses hållbar.

3.3 Verksamhetsprojekt (Driftprojekt)

Miljöförvaltningen bedriver inga driftprojekt enligt stadens definition, d.v.s. projekt där kostnaderna bedöms överstiga 50 mnkr och som har en betydande påverkan på stadens ekonomi eller som berör frågor av strategisk vikt.

4 Lokalförsörjningsplan

Miljö- och hälsoskyddsnämndens lokalförsörjningsplan följer den disposition som föreskrivs i stadsledningskontorets anvisningar.

4.1 Sammanfattning

Miljöförvaltningen flyttar i april 2022 tillbaka till nyrenoverade lokaler i Tekniska Nämndhuset, och delar då kontorslokaler med de övriga tekniska förvaltningarna. Enligt beslut i fullmäktige ska förvaltningen fortsatt vara lokaliserad till Tekniska Nämndhuset under överskådlig tid.

4.2 Planeringsförutsättningar

Lokalerna i nya TN-huset kommer huvudsakligen att inredas som flexkontor, det vill säga utan personliga platser. På detta sätt kan lokalerna lättare möta förändringar i personalstyrkan, och det finns även en större flexibilitet att dela på ytor mellan förvaltningarna i TN-huset. Miljöförvaltningen ser därför inga behov av större förändringar under planeringsperioden.

4.3 Bedömd hyreskostnadsutveckling

Lokalkostnaden för förvaltningen i nuvarande lokaler är cirka 14,5 mnkr per år. För 2023 beräknas ingen större ökning av hyran, men däremot till 2024 (när ombyggnationen av Tekniska Nämndhuset är helt klar) så kommer hyran att öka med ca 1,5 mkr.

Till det kommer kostnader för gemensamma servicetjänster (reception, vaktmästeri etc.) på cirka 2,3 mnkr/år, samt tilläggshyra för möbler etc under perioden 2023-2033 på ca 1,0 mnkr/år.

4.4 Samverkan

Miljöförvaltningen delar kontorslokaler med övriga tekniska förvaltningar i Tekniska nämndhuset, vilket bland annat innebär att gemensamma kostnader för städning, reception, mötesrum mm delas mellan förvaltningarna.

4.5 Kommunal verksamhet - annan än pedagogisk verksamhet

4.5.1 Nuläge 31 januari 2022

Miljöförvaltningen flyttade i september 2018 till tillfälliga lokaler i det så kallade Separatorhuset (Klamparen 8). Här kommer förvaltningen att husera till april 2022 då återflytt till nyrenoverade lokaler i Tekniska Nämndhuset planeras ske.

4.5.2 Lokalbehov för annan kommunal verksamhet

Nämndens lokalbehov är relativt statiskt. Behovet av administrativa lokaler påverkas främst av förändringar i omfattningen av verksamhetens uppdrag.

4.5.3 Planerade lokalförändringar för år 2023-2030 (första planeringsperioden)

Inga förändringar är planerade under planeringsperioden.

4.5.4 Planerade lokalförändringar för åren 2031-2040 (andra planeringsperioden)

Inga förändringar är planerade under planeringsperioden.

4.6 Pedagogisk verksamhet

Avsnittet är inte relevant för miljö- och hälsoskyddsnämnden.

4.7 Övrig information

4.7.1 Lokaler vars hyresavtal är uppsägningsbara inom tre år

Samtliga miljöförvaltningens hyresavtal är uppsägningsbara inom tre år. Det bör dock framhållas att kommunfullmäktige beslutat att miljöförvaltningen fortsatt ska vara lokaliserad

i Tekniska Nämndhuset.

4.7.2 Särskild redovisning av vissa lokalprojekt

Avsnittet är inte relevant för miljö- och hälsoskyddsnämnden.